

Katsaus

numero 3 1958

- Reijo Wilenius:** Suomalaisen sisäpoliittinen tehtävä 1958
A.-V. Perheentupa: Suomen talouspolitiikan sisä- ja ulkopoliittisista rajoista
V. O. Veilahti: »Onko maailmanrauha pelastettävissä?»
Arvo Salo: Isänmaallisuus uskontona
Saksalaisuus jalkapallokentällä
Ritva Laatto: Rohdot ja rimpsut nurkkaan
Silmäyksiä: Työttömät kouluun Niinsanottu
Suomen kansan linja Ulkopoliitikamme psykiatrin kannalta
Suomen ulkopoliitiikka ja maanpuolustus Vastaus vanhalle Snellmannille

KULTTUURI – POLITIIKKA – TALOUS

Katsaus

Toimittajat: Reijo Wilenius (päätoimittaja), Raimo Antikainen

Toimitus ja tilaukset: Helsinki, Fredrikinkatu 36 B 36, puhelin 62 49 78

Vuositilaus 350 mk. Puolivuosi 175 mk. Irtonumero 90 mk.

Katsaus voidaan tilata käyttämällä lehden postisiirtotiliä 94711 tai postista, kirjakaupoista ja asiamiehiltä.

Ilmestyy neljästi vuodessa

K U L T T U U R I P O L I T I I K K A T A L O U S

SUOMALAISEN SISÄPOLIITTINEN TEHTÄVÄ 1958

Reijo Wilenius

Ken odottaa moraalisaarnaa, hän pettyy. Sen sijaan yritän selvittää tilanteen poliittiset ja henkiset realiteetit ja rakentaa niiden pohjalle kaksipykäläisen ohjelman, joka ei häviä taivaan utuihin.

Laajentunut kommunistinen liike

on ensimmäinen tosiasia, joka tätä kirjoitettaessa (syyskuussa 1958) pistää silmään. Kansan mielialaan ei vaikuttanut Nagyn ja Maleterin mestaus, kuten uskottiin, vaan suomalaiselle kouriintuntuvampi seikka: hintojen nousu, palkkojen hitaampi kipuaminen perässä sekä työttömyys.

Toinen silmiinpistävä sisäpoliittinen (samoin kuin tietysti ulkopoliittinen) realiteetti on

avunantosopimus Neuvostoliiton kanssa.

Sen sisäpoliittinen kantavuus tulee ilmi vasta eräässä mahdollisessa tilanteessa: Jos Neuvostoliittoa uhkaa hyökkäys Suomen alueen kautta. Minusta näyttää, että monen suomalaisen mieltä vaivaa tällä hetkellä

kysymys: Miten menettelee kommunistinen puolueemme sellaisessa tilanteessa? Pysyykö se alallaan ja myötävaikuttaa siten rauhan säilymiseen Pohjolassa? Vai yrittääkö se mistään piittaamatta käyttää hyväkseen neuvostoliittolaisten asevoimien mahdollista yhteistoimintaa suomalaisten kanssa? Kysymys ei valitettavasti ole tuulesta temmattu.

Uskon, että Neuvostoliiton kansa ja poliittinen johto on hyväksynyt itsenäisen Suomen jatkuvan olemassaolon. Ystävyys- ja avunantosopimus on Neuvostoliiton taholta varmasti rehellinen sopimus rajojen turvaamiseksi. Sopimus näyttää olevan myös Suomelle edullinen, koska sen täytyy jossakin määrin pelottaa mahdollista hyökkääjää käyttämästä Suomen aluetta väliasemana Neuvostoliittoa vastaan. Mutta sopimusta täytäntöön pantaessa voi, jos kommunistinen puolueemme ei aio pysyä uskollisena julistamalleen rauhanaatteelle, maassamme syntyä

sisäpoliittisesti erittäin kriittinen tilanne.

Tähän mahdolliseen tilanteeseen meidän täytyy valmistautua; sitä on opittava katsomaan silmästä silmään.

Toistan vielä: Vaara ei kaikesta päättäen uhkaa Neuvostoliiton taholta, jonka ymmärrettävänä pyrkimyksenä on rajojensa turvaaminen rehellisellä yhteistyöllä, vaan uhka tulee kommunistisen puolueemme taholta. Toivon tietysti, että tämäkin epäluulo on ennakkoluulo.

Jos kommunistimme todella aikovat heittäytyä tuossa tilanteessa seikkailupolitiikan tielle, heitä voi kavahduttaa vain yksi realiteetti:

yksimielinen ei-kommunistinen yhteiskunta.

Yksimielisyys ei ole välttämätön vain taloudellisten vaikeuksiemme selvittämiseksi; se on välttämätön pitemmällä tähtäimellä koko yhteiskuntajärjestyksemme säilymisen kannalta. Yksimielisyydestä on helppo lausua kauniita sanoja. Yritän välttää niitä ja analysoida (sikäli kuin kykenen) tekijöitä, jotka Suomessa tällä hetkellä vähentävät tai laajentavat yhteiskunnallisten ryhmien yksimielisyyttä.

Silmiinpistävin sopua vähentävä tekijä on:

taistelu taloudellisista ja poliittisista eduista.

Sitä vastaan on parhaillaan käynnissä todellinen saarna-kampanja. Sitä parjattaessa yleensä unohdetaan, että sosiaalisten ryhmien intressiriita on hävitettävissä ainoastaan jyrkin diktatorisin menetelmin. Jos halutaan pysyä kansanvaltaisessa yhteiskunnassa, ei ole syytä ylen määrin sättiä puolueiden ja työmarkkinajärjestöjen intressitaistelua. *Sen asemasta* on syytä parjata niitä tekijöitä, jotka haittaavat kompromissien (toisin sanoen yksimielisyyden) syntymistä tässä etutaistelussa.

Sellainen tekijä on kiistämättä:

väärän kuvan muodostaminen vastapuolesta.

Esim. Sveitsissä (jonka poliittiseen elämään minulla on parhaillaan tilaisuus tutustua) se esittää vähäpätöistä osaa, mutta Suomessa melkoista. Enemmän tai vähemmän vääristellyn kuvan muodostaminen vastustajista on meillä tosiseikka, jonka voi kiistää vain yhden puolueen lehtien erittäin sinisilmäinen lukija. Siitä on tullut Suomen poliittisessa elä-

mässä yhä voimakkaammin vaikuttava tekijä. Sen voimistumisessa vaikuttaa jokapäiväisessä elämässä tuttu mekanismi: solvaukseen vastaan solvauksella.

En ryhdy kertomaan yksityistapauksia: niitä voi itse kukin kaivaa esiin muistinsa lokeroista. Kilpailevissa ryhmissä aavistellaan mitä kauhistuttavimpia aikeita; vastapuolen johtajat vihjataan läpeensä moraalittomiksi, jne.

Uskon, että lukija on jo tajunnut, miten nämä kaksi tekijää eroavat toisistaan: intressitaistelu sellaisenaan, joka on demokraattisen yhteiskunnan jokapäiväinen ilmiö; ja väärän kuvan muodostaminen vastapuolen teoista, aikeista ja henkilöistä. *Jälkimmäinen ei välttämättä liity edelliseen.*

Suuri osa kansasta uskoo herkästi vihjailuihin, että vastaleireissä punotaan juonia koko kansakuntaa vastaan. Näin myrkytty poliittinen ilmapiiri ylimmästä alimpaan portaaseen. Kompromissit käyvät hankaliksi tai mahdottomiksi.

Maalaisin liian synkän kuvan Suomen poliittisesta elämästä, jos väittäisin, että

pyrkimys asialliseen kuvaan vastapuolesta

on kokonaan hävinnyt. Vaikka pitää paikkansa, että Suomen sisäpolitiikka elää vielä myrsky- ja kiihkokauttansa, se on kokenut myös harvinaisen yksimielisyyden hetkiä. Eräät merkit — kuten viiden puolueen yhteistyö hallituksessa — viittaavat syksyllä 1958 siihen, että jälleen alkaa asiallisen keskustelun, kompromissien ja yksimielisyyden vaihe.

Kysymys ei ole vain talouselämän tervehdyttämisestä:

(1) Paasikiven linja ulkopolitiikassa edellyttää nykyisessä maailman-tilanteessa yksimielisyyden linjaa sisäpolitiikassa.

(2) Yksimielisyyden linja voi syntyä vain, jos vakaasti pyritään asialliseen kuvaan vastapuolesta.

Tässä on jokaisen suomalaisen — alimmalta ylimmälle portaalle — sisäpoliittinen tehtävä 1958.

Seuraavassa KATSAUKSEN numerossa aloittaa valtiot, lis. Reijo Wilenius neliosaisen kirjoitussarjan PRESIDENTTI KEKKOSEN POLIITTISESTA AJATTELUSTA.

SUOMEN TALOUSPOLITIIKAN SISÄ- JA ULKO- POLIITTISISTA RAJOISTA

A-V. Perheentupa

Toteamus, että Suomen taloudellinen tilanne on synkkä, ei tuo kenellekään mitään uutta. Puhumiseen siitä on ehditty tottua jo turtumukseen saakka. Kuitenkaan eivät useimmat asioita seuranneetkaan osanneet aavistaa, että tämä seikka näkyisi poliittisen mielipiteen muodostumisessa niin voimakkaasti, kuin oli pakko todeta viime vaalien jälkeen. Selvää on, että työttömyystyömaille joutuneet tai tehtaista vajaan työviikon jälkeen vajaan tilipussin noutaneet työntekijät ovat olleet ja ovat edelleen kommunismin parhainta maaperää. Heidän ratkaisunsa sanelee epätoivo, ja tällöin jotakin uutta lupaavan aatteen sananselittäjät pääsevät aina vähällä.

Tällaisen näköalan edessä joutuu yhä uudelleen kysymään, eikö talouspolitiikassa todellakaan voida tilanteen auttamiseksi tehdä enempää kuin on tehty. Asiointilan väistämättömyyttä olisi paljon helpompaa ymmärtää, jos kysymyksessä olisi selvä yleismaailmallinen lama, mutta näinhän ei ole laskusuhdanteesta huolimatta. Väitteiltä, joiden mukaan syynä on viime vuosien yli varojemme eläminen, katkaisee pahimman kärjen se tieto, että tuotannon kasvu Suomessa on sotien jälkeen ollut Euroopan nopeimpia.

Työttömyys on Suomessa tällä hetkellä laadultaan suureksi osaksi rakenteellista. Maatalouden ja siihen liittyvien elinkeinojen piirissä on runsaasti liikatyövoimaa, joka riittävien sivuansiomahdollisuuksien puuttuessa joutuu talvikausina työttömäksi. Tämän väestöryhmän mahdollisuuksiin vallitseva taloudellinen tilanne vaikuttaa sikäli, että sen aseman korjaantumiseksi välttämätön yhteiskunnan muuttumiskehitys, teollistuminen, on pahasti hidastunut. Mutta rakenteellisen työttömyyden ohella esiintyy parhaillaan runsaasti suoranaisesti suhdanteesta johtuvaa vajaatyöllisyyttä. Sitä ei ilmene niinkään vientiteollisuudessa, kuten saattaisi olettaa, vaan etupäässä kotimarkkinateollisuudessa ja varsinkin rakennustoiminnassa. Tämäkin puhuu siitä, että kysymyksessä on kotimainen omatekoinen lama.

Suomen Pankkia on monasti ja monelta taholta moitittu laman aiheuttamisesta ylikireällä rahapolitiikalla. Pankin taholta vastataan, että maan ulkomainen maksutase asettaa ne erittäin ahtaat rajat, joiden puitteissa on elettävä. Kun muut viranomaiset intressiryhmistä puhumattakaan eivät tunne mitään vastuuta maksutaseen tasapainon säilyttämisestä, on keskuspankin vastuu sitä suurempi, ja se joutuu sitä päättäväisemmin turvautumaan hallussaan oleviin rahapoliittisiin keinoihin.

Tähän asti kysymystä on helppo ymmärtää. Asiain vaikutussuhde voidaan — tietenkin vahvasti pelkistäen — esittää siten, että työttömyys johtuu pääosaltaan rahan kireydestä, mitä taas on ylläpidettävä maksutaseen tasapainon säilyttämiseksi. Jos valuuttavaranto kestää, on olemassa keinoja muiden vaikeuksien auttamiseen. Kummallista nyt on se, ettei käydyssä julkisessa keskustelussa ole juuri menty tätä linjaa syvemmälle, vaan on pidetty sitä olettamuksena, lähtökohtana.

Vuosi sitten suoritettiin markan devalvaatio, jota puunjalostusteollisuus kauan oli ajanut ja jota vaatimaan viimeksi yhtyi yllättäen myös SAK. Devalvointi suoritettiin varsin suurena nähtävästi lähinnä siksi, että samassa yhteydessä toteutettiin ulkomaankaupan säännöstelyn laaja purkaminen ja täten suureksi osaksi luovuttiin eräästä tosin poikkeuk-

A-V. Perheentupa

sellisissa oloissa käytäntöön otetusta keinosta ylläpitää maksutaseen tasapainoa.

Tämän jälkeen tapahtuneesta kehityksestä voidaan päätellä jo melko paljon. Vaihdeettävien ja siirrettävien länsivaluuttojen kohdalla on varannon heikkeneminen kyetty jotenkin estämään, mutta myöskään mitään selvää paranemista ei ole tapahtunut. Kun otetaan huomioon varannon täysin riittämätön suuruus ja toisaalta nykyisenkin tuloksen saavuttamiseksi tarvittuun rahapolitiikkaan liittyvät suuret talouspoliittiset tai ehkä oikeammin yhteiskuntapoliittiset uhraukset, on paljon epäilyä aiheutta. Kansainvälisen kaupan suhdanteet ovat tosin viime syksystä huonontuneet, mutta kun laskua on tapahtunut vientihintojen ohella myös tuontihinnoissa, ei Suomen ulkomaankaupan vaihtosuhte ole suuria muuttunut. Puun ja useiden sen jalosteiden kansainväliset markkinat ovat muodostuneet sellaisiksi, että tämän alan vientimme määrä tuskin kovin nopeasti kasvaa, vaikka suhdannekehitys kääntyisi nousuun.

Suomen idänkaupassa näyttää tasapaino sen sijaan pahasti järkkyneen devalvaation jälkeen. Bilateraalistien maksutaseittemme vientivoittoisuus on kasvamistaan kasvanut, ja julkisuudessa on jo puhuttu itään tapahtuvan viennin rajoittamisesta, mikä näyttää ennen pitkää tulevan väistämättömästi eteen. Mitä tämä merkitsee maan metalliteollisuuden työllisyydelle, on sanomatta selvää. Täten tärkeään idänkauppaamme nousseet vaikeudet aiheuttavat sen, etteivät pulmamme poistu kansainvälisten suhdanteiden parantuessa, mitä meillä niin hartaasti näytetään tähyilevän. Sama rajoitus koskee mahdollisesti lännestä saatavien lainojen tuomaa apua.

Edellä on käsitelty vain maksutaseen ulkonaista tasapainottamista. Tuonnin vapauden vallitessa nousee kuitenkin varsin keskeiseksi myös kysymys tuonnin eräänlaisesta sisäisestä tasapainosta, ts. sen tarkoituksenmukaisesta jakaantumisesta kulutukseen ja investointeihin, nimenomaan tuotannollisiin sijoituksiin. Tuontisäännöstelyn vallitessa tämä suhte voidaan määrätä halutulla tavalla. Maksutaseen ylläpitäminen rahapolitiittisin keinoin, jota viime aikoina on jouduttu toteuttamaan, voi sen sijaan helposti johtaa tämän suhteen vääristymiseen. Luonnollista on, että luotonsaannin vaikeutuessa juuri investoinnit vähenevät. Laajojen vakinaista tuloa nauttivien piirien kulutus taas tuskin paljoakaan muuttuu rahatilanteen kiristytessä, ja tällaiset ryhmät lienevät esimerkiksi ylellisyystavaroina pidettävien tarvikkeiden pääasiallisia kuluttajia. Kulutustavarain hyväksi tuonnin rakenteessa jo tapahtuneita muutoksia on vaikeata tilastoista selvittää, mutta siihen suuntaan viitanee esimerkiksi länsimaisten henkilöautojen tuonnin voimakas kasvu, vaikka tätä tuontia ei olekaan kokonaan vapautettu.

Kulutustarvikkeiden tuonnin lisääntyminen investointituonnin kustannuksella merkitsisi todellista yli varojen elämistä. Teollisuuden työpaikkojen nopea lisääminen on tällä hetkellä tärkein kansallinen tehtävämme, joka ei siedä mitään viivytyksiä. Jos me nyt kulutamme teollisuuden konehankintoihin välttämättömät valuutat, on se mitä suurinta kansallista typeryyttä. Tilanne muuttuu tässä suhteessa heti, kun maan teollistamisessa tärkeimmät tavoitteet on saavutettu tai ainakin saatu tämänsuuntainen kehitys hyvään vauhtiin.

Vaikeutemme riippuvat epäilemättä olennaisesti väärästä asennoitumisesta, mutta se ei suinkaan merkitse sitä, että kysymys voitaisiin sivuuttaa. Perusteeton ulkomaisen ihaileminen kotimaiseen verrattuna on Suomessa jatkuvasti kovin yleistä, ts. taloudellinen isänmaallisuus on suomalaisille miltei täysin vierasta. Tämä muuten lienee eräs tärkeimmistä rasitteistamme johonkin Länsi-Saksaan verrattuna. On turhaa vedota tavalliseen kuluttajaan, kun julkiset viranomaiset ja suurten

teollisuuslaitosten johtohenkilöt jatkuvasti osoittavat tässä suhteessa täydellistä vastuuntunnon puutetta. — Asennoituminen lienee lisäksi eräs vaikeimmin muutettavia tosiasioita.

Tästä kaikesta voidaan mielestäni tehdä vain yksi johtopäätös: Ulkomaankaupan laaja vapauttaminen on ollut ennenaikainen toimenpide. Se vaikeuttaa liian paljon juuri tällä hetkellä ensiarvoisen tärkeätä maan taloudellista kehitystä. Emme ole tällaiseen ratkaisuun aineellisesti emmekä henkisesti kypsiä.

Ulkomaankaupan vapauden kannattajilla — ja heitä on paljon — on tähän valmiina ainakin kaksi mielestään kiistämätöntä vastaväitettä. Ensinnäkin on seurattava yleistä kansainvälistä kehitystä, joka näyttää johtavan kaupan rajoitusten yhä laajempaan poistamiseen. Toiseksi ulkomainen hintakilpailu on välttämätön oman hintatasomme pitämiseksi kurissa. Tällöin tullaankin juuri asian ytimeen.

Liittymisestä mahdollisesti syntyviin yhteismarkkina- ja vapaakauppa-alueisiin koituisi tietenkin etuja eritoten puunjalostusteollisuuden tuotteiden myynnissä. Toisaalta metalliteollisuuden samoin kuin tekstiiliteollisuuden piirissä suhtaudutaan näihin suunnitelmiin vahvoihin epäilyksin eikä varmaankaan suotta. Voidaan väittää, että näillä aloilla on syntynyt kansainvälisesti ottaen epätervettä yritteliäisyyttä, jonka täytyy kaatua. Tällainen väite on kuitenkin aina suhteellinen. Yhdellä kertaa ei ole syytä vaatia liian laajaa sopeutumista. Varmaa on, että jos valtion varoin joudutaan jatkuvasti pitämään yllä työttömyystöitä nykyisessä laajuudessa, tekee kiristynvä verotus kaiken yritteliäisyyden kannattamattomaksi. Sitäpaitsi monien sodan jälkeen kehittyneiden teollisuudenalojen asema ei vielä ole ehtinyt siinä määrin vakiintua, että suojan poistaminen ulkomaista kilpailua vastaan oli perusteltua.

Keskeistä vapaakauppakeskusteluissa tulisi olla myös Suomen kansainvälisen, myös taloudelliselle alalle ulottuvan erikoisaseman huomioonottaminen. Suomi on Euroopassa itäblokin ulkopuolella Islannin ja ehkä Jugoslavian lisäksi ainoa maa, jonka kauppa Neuvostoliiton kanssa on kehittynyt maan talouselämälle olennaisen tärkeäksi. Tämä ei ole irrallinen ilmiö, vaan se liittyy kiinteästi Suomen omaksumaan ulkopoliittikkaan. Vahvat, molempia puolia tyydyttävät kauppasuhteet ovat eräs naapuruussuhteittemme kehittämisen avain. Tämän avaimen käyttäminen on Suomelle myös taloudellisesti edullista, koska siten tarjoutuu mahdollisuus talouselämämme kovin kapean pohjan laajentamiseen ja sitä tietä suhdanneherkkyyden vähentämiseen. Venäjällä ovat lisäksi Suomen vanhat ja luonnolliset markkina-alueet. Neuvostoliiton kautta pääsemme myös käsiksi Aasian valtaviin, vasta kehittyviin markkinoihin, joista monet muut Euroopan maat ovat jo heränneet kilpailemaan. Idässä avautuvien mahdollisuuksien pohjalla on siten täysi syy edelleen voimakkaasti kehittää metalliteollisuuttamme.

Edellä idänkaupasta esitettyjen ajatusten suhteen vallitsee luultavasti varsin suuri yksimielisyys. Kuitenkin näyttää kiistämättömältä, että ulkomaankauppapolitiikkamme suuntaaminen nykyisellä tavalla kohti vapaampia eurooppalaisia markkinoita joutuu vaikeaan ristiriitaan näiden ajatusten kanssa. Mikäli vientiämme itään joudutaan edellä esitetyllä tavalla rajoittamaan, se merkitsee vaikeata takaiskua metalliteollisuudelle samoin kuin koko idänkaupalle ja vauhtiin päässeessä kehityksen pysähtymistä epämääräiseksi ajaksi. Tällaiseen ei olisi varaa, mutta mikäli vapaakauppasuuntausta nykyisellään jatketaan, on tuskin mitään tehokkaita keinoja sen estämiseen. Suunnitellut varastoon ostot merkitsevät vain kriisin siirtämistä muutamia kuukausia eteenpäin.

Hintatason vakauttamiseksi ulkomainen kilpailu varmaan olisi eräs keino, joskaan ei ehkä ehdottoman varma. Paras ratkaisu tähän pulmaan olisi kuitenkin yleinen taloudellinen järkiintyminen, jota aina

vain kasvavien vaikeuksien edessä on ehkä lupa odottaa. Elintason kohtamisyrityksistä nimellispalkkoja nostamalla olisi ainakin toistaiseksi luovuttava. Sen sijaan samaan päämäärään voitaisiin jossakin määrin päästä pyrkimällä alentamaan eräitä hintoihin vaikuttavia kustannuseriä. Lähinnä tällöin tulisivat kysymykseen verot ja korkomenot, jotka molemmat tuntuvat suoranaisesti myös elinkustannuksissa, jälkimmäiset etupäässä vuokrissa. Julkisten työttömyysmenojen väheneminen antaisi mahdollisuudet veronalennuksiin, ja epäilemättä myös korkotason alentamiseen olisi jatkuvasti varaa pankkimiesten penseydestä huolimatta.

Kuinka pitkälle sitten olisi lykättävä kaupan vapauttamisen ihaannus? Edellä jo todettiin, että ensin olisi välttämätön teollistuminen saatava tehokkaaseen vauhtiin. Selvänä on pidettävä, että Neuvostoliiton taloudellinen kehitys tulee jatkumaan voimakkaana ja että tällöin myös Suomen tuonnin mahdollisuudet paranevat saatavissa olevien tavaroiden valikoiman kasvaessa ja laadun parantuessa, kuten tähänkin asti on reippaassa tahdissa tapahtunut. Täten ulkomaankauppamme kaksijakoisuuden aiheuttamat vaikeudet vähenevät ja säännöstelyn purkaminen vähäisemmin vaurioin tulee mahdolliseksi. Tuskinpa on liian optimistista ajatella sitäköön, että joidenkin vuosien, ehkä vuosikymmenien kuluttua ruplasta kehittyy kansainvälisesti käypä valuutta, jolloin mainitun kaksitahoisuuden ongelmat poistuvat kokonaan päiväjärjestyksestä. Tällä hetkellä ne kuitenkin merkitsevät ehdotonta reaali-teettia, jonka huomiotta jättäminen ei voi olla vaaratonta. Kaupassamme kuten ulkopoliitikassammekin on pidettävä kiinni vahvoista yhteyksistä sekä itään että länteen, eikä tällainen tasapainottelu käy dogmien puitteissa.

Nykyiseen tilanteeseen joutuminen on varsin ymmärrettävää. Sotajalta peräisin oleva säännöstely on kaikissa muodoissaan kovin epäpopulääriä. Sen kumoamisen voi jokainen puolue ja poliitikko laskea lyhyellä tähtäimellä voitokseen. Säännöstelyn purkamisessa tehtyä erehdystä on näin ollen vieläkin vaikeampi myöntää kuin muita erehdyksiä. Talousmiehet taas näyttävät tarkastelevan kysymystä pelkäämään taloudellisenä unohtaen, että se on samalla mitä suurimmassa määrin sekä sisä- että ulkopoliittinen. Heitä voidaankin täydellä syyllä verrata taitavaan kirurgiin, joka vahvasti luottaen nuoren potilaansa sydämen kestäkykyyn käy pitemmittä tutkimuksista suorittamaan vaikeata leikkausta tämän ruuansulatuselimissä. Leikkaus onnistuu, mutta potilas ei sitä kestä.

Vuosisatamme on jäävä historiaan suurten maailmansotien ja valankumousten ajanjaksona. Varmaan on nyt enemmän kuin milloinkaan ennen totta, että ihmiskunnan tietoinen, ajatteleva, kehittynyt aines kaipaa rauhaa ja tuntee levottomuutta, suoranaista »tuskaista ahdistusta» (Angst) ajatellessaan uuden yleismaailmallisen sodan mahdollisuutta. Bertrand Russellin ja Albert Schweitzerin kaltaiset vapaat hengenget ovat toistuvasti varoittaneet uuden suursodan tuhoista. He ovat vedonneet suurvaltojen johtaviin valtiomiehiin ja koettaneet puolustaa järjen sekä humanisuuden asiaa ajankohtana, joka tuo mieleen jotakin paljon kauhistuttavampaa kuin nuo ns. keskiajan julmuudet.

Teoksessaan »Vermassung und Kulturverfall» on Hendrik de Man, poliitikko, tiedemies ja humanisti († 1953) erinomaisen selvästi luetellut keskeisimmät aikamme massaihmistä johtavat sosiaaliset psykoosit. Että todella voidaan puhua psykooseista, on mielestäni kiistatonta ainakin niiden mielestä, jotka ovat tutustuneet psykoanalyttisen koulukunnan käsityksiin. (Vrt. esim. Ernst Jones'in toimittaman teoksen *Essays in Applied Psycho-Analysis*. Vol. I, kysymystä käsitteleviin tutkielmiin). De Manin mukaan voidaan nykyisen kansainvälisen tilanteen, joka merkitsee jatkuvaa sodanvalmistelua ja jännitystä, taustana olevat sosiaalipsykologiset piirteet koota seuraavasti: 1) Nykyajan sodissa eivät enää taistele armeijat, vaan kansat, mikä merkitsee kaikkien aineellisten ja henkisten voimien käytäntöönottamista. 2) Kaikkien käytettävissä olevien aseiden käyttäminen. Tätä eivät rajoita periaatteelliset epäilykset joidenkin aseiden mahdollisesta liiallisesta tuhoamisvoimasta, vaan esim. kaasun käyttöä ei sanottavammin ole esiintynyt senvuoksi, että pelko vastustajan turvautumisesta samaan aseeseen on ollut liian voimakas este. 3) Kaikkien strategisten mahdollisuuksien hyväksikäyttäminen noudattaen periaatetta: »Hätä ei lue lakia». 4) Sotaikäyvien kansojen täydellinen mobilisoiminen ja militarisoiminen. 5) Sodankäynnin ulottaminen taloudelliselle alueelle, niin että kokonaisia maanosia voidaan saartaa ja kansainvälinen kauppa lamauttaa. 6) Sotapropagandan täydellinen hyväksikäyttäminen, mihin uudet joukkotiedotusvälineet antavat entistä paremmat mahdollisuudet. 7) Toisen maailmansodan aikana ja etenkin sen jälkeen on kansalliset vaikuttimet yhdistetty sisäpoliittisen ja yhteiskunnallisen alkuperän omaaviin ideologisiin motiiveihin: Ideologiat eivät tunne valtioiden rajoja. Niiden avulla voidaan naamioda hyökkäys ja saada aikaan ns. välillinen hyökkäys.

Näihin tekijöihin voidaan vielä lisätä, että kansainvälisen oikeuden kehitys on tyrehtynyt uhkaavalla tavalla, niin ettei alan kirjallisuudessa enää juuri edes oteta vastaan kansainvälisen oikeuden merkitystä, vaan aivan yleisesti on käsite »voimapolitiikka» (power politics) syrjäyttänyt aikaisemman tulkinnan kansainvälisistä suhteista. Tämä ilmenee aivan erityisesti siinä, etteivät suurvallat kunnioita pienten kansojen oikeutta puolueettomuuteen. Jos vastakkain ovat suurvaltaryhmittymät A ja B, joiden välissä on maastonsa ja alueensa puolesta sotilaalliseksi tukialueeksi soveltuva, mutta voimavarojensa suhteen pieni valtio C, saat-
taa kumpikin puoli yrittää saada C-valtiota liittymään omaan blokkiinsa. Omaa turvallisuuttaan tavoitellen saattaakin pieni valtio »valita» ryhmittymän A, jolloin se usein joutuu riippuvaiseksi tästä ja sotatapah-
tumien johdosta joko välittömästi tai välillisesti joutuu pieni valtio ehkä menettämään itsenäisyytensä joko oikeudellisesti tai tosiasiallisesti.

Kansainvälisen turvallisuuden ylläpitämistä varten perustetut järjestöt, Kansainliitto ja Yhdistyneet Kansakunnat, ovat tietenkin omalta osaltaan modifioineet puolueettomuusoikeuden säännöstöä. Mutta tämä on eri asia kuin se, että sota on muuttunut entistä totaalisemmaksi. Eipä se juuri salli puolueettomuutta pienille valtioille, vaan sodankävijät noudattavat periaatetta: »Joka ei ole puolellamme, se on meitä vastaan.» Tämä tekee tietenkin pienten valtioiden aseman tukalaksi ja asettaa niiden diplomatialle usein voittamattomilta tuntuvia vaikeuksia, niin kuin Suomenkin kohtalot vv. 1939—44 kyllin selvästi osoittavat.

Tarkoitukseni ei ole harjoittaa menneiden aikojen ihanuuden ylistystä eikä oman historiallisen ajankohtamme mustaamista: »Hyvyys ja pahuus» ovat maailmanhistoriassa perin suhteellisia sekä kvalitatiivisen määrittelynsä että kvantitatiivisen mittauksensa suhteen. Mutta lienee oikeutettua esittää pelkistetty toteamus: Sotatila tai jatkuva sotavalmiuden ylläpitäminen on kaikissa maissa, mutta erityisesti ja näkyvämmiin suurvalloissa, johtanut seuraaviin sosiaalsiin ja poliittisiin ilmiöihin, joiden merkitystä demokratian kehityksen kannalta sietäisi tarkastella: a) Raskaan teollisuuden — sotatarviketeollisuuden — johdossa oleville ja sen palveluksessa työskenteleville on kertynyt lisää valtaa. Samoin on militaristien valta-asema kasvanut. b) Valtioillisen vallan piiri on jatkuvasti laajentunut, virkamiesten asema on korostunut: »Parkinsonin laki» tunnettuine tragi-koomillisine piirteineen jatkaa voitokasta kulkuaan. c) Kaikki perityt vapausarvot näyttävät joutuneen rajoitusten kohteiksi, erityisesti sodan aikana, mutta myös jatkuvasti. d) Kansojen välinen »normaali» kanssakäyminen, vapaa tietojen vaihto, laaja ulkomaankauppa jne. ei ole päässyt koko toisen maailmansodan jälkeisenä aikana kukoistamaan.

Ihmiskunta on siis edelleen jaettu vihamielisiin valtaryhmittymiin: joukkoja hallitsee edelleenkin pikemmin ristiretkien uskonkiihkon henki kuin pyrkimys asiallisiin arviointeihin. Agressioiden purkautuminen tietenkin vapauttaa suuren määrän sielullista energiaa, mutta suuntautuuko tämä luoviin ja arvokkaisiin kohteisiin? »Joukkosielu» — mikäli sellaisesta voidaan puhua — on palautunut puhtaasti affektienomaiselle, symbolisen ajattelun tasolle. Mieliapiteet yhdenmukaistetaan: politiikan mukaan tuomittuja »kerettiläisiä» ei enää tosin polteta kansan huviksi, vaan heidät ammutaan yön pimeydessä tuntemattomassa paikassa. »Aivopesu» kehittyä — ja ihmiskunta sanonnan mukaan »edistyy».

Tältä taustalta tarkastettuna tuntuu tunnus: »Ei koskaan enää sotaa!» jotenkin mielikuvitukselliselta. Tällaisen nimen on kuitenkin Nobelin palkinnon saanut tiedemies Linus Pauling valinnut hiljattain ilmestyneelle teokselleen *No More War* New York 1958 Optimismia edelleen on. On sitä Erasmus Rotterdamilaisen henkeä, joka ei säiky taikauskon eikä yleisen mielipiteen painetta ja joka on mielestäni eurooppalaiselle (länsimaiselle) sivistykselle antanut aikaisemminkin niin paljon loistoa. Todellista loistoa, joka on työhuoneen hiljaisuudesta käsin kyennyt antamaan valoaan suurten joukkojenkin elämään.

Linus Pauling ehdottaa, että YK-järjestön puitteisiin perustettaisiin suuri tutkimustyön järjestö, World Peace Research Organization, maailmanrauhan varmistamista koskevien kysymysten tutkimusta varten. Järjestö tutkimaan maailmanrauhan kysymyksiä — siinä on mielestäni varteenotettava ajatus! Järjestön tiedemiesten tehtävänä olisi harjoittaa tutkimuksia siitä, kuinka suuret kansainvälisen politiikan pulmat pitäisi ratkaista, pulmat, jotka aikaisemmin ovat johtaneet sotaan ja voivat myös tulevaisuudessa siihen viedä. Tällainen suuri pulma on esim. se, voidaanko suurvaltojen kesken saada aikaan tehokas sopimus ydinasekoekiden lopettamisesta ja kenties mainittujen aseiden varasto-

V. O. Veilahti

jen tuhoamisesta sekä ehkä myös kysymys muusta aseistuksen supistamisesta. Järjestön pitäisi siten — Paulingin mielipiteiden mukaan — kyetä ehdottamaan systeemi, joka antaisi suurimman mahdollisen turvallisuuden ja joka samalla herättäisi arvontantoa maailman kaikkien kansojen ja valtakuntien keskuudessa.

Tämän YK:n tutkimusjärjestön kustannukset olisivat aluksi 25 miljoonaa dollaria vuodessa, mutta ne nousisivat lopulta 100 miljoonaan dollariin, kun järjestö olisi saanut aluksi rittävän 2.000:n tutkijan määrän nousemaan 10.000:een henkeen. USA:n sotilasbudjetti lienee nykyisin 40 miljardin dollarin paikkeilla — se sota, jota ydinaseilla ehkä käytäisiin, maksaisi niin paljon ja tuhoaisi niin suuria arvoja, ettei niitä voi rahassa ilmaista. Varmaankaan kustannukset eivät olisi järjestön perustamisen esteenä.

Mutta mistä nämä tiedemiehet saataisiin? He edustaisivat eri kansallisuuksia. Heidät nimitettäisiin tehtäviinsä hakemusten perusteella suunnilleen samaan tapaan kuin professorit korkeakouluihin, siis asiantuntijoiden lausuntojen nojalla. He edustaisivat luonnontieteitä, historiaa, valtiotieteitä, psykologiaa yms. aloja, joiden tutkimustulokset voivat sivuta kansainvälisiä kysymyksiä. Johdossa pitäisi ilmeisesti olla filosofi, jolla olisi synteettistä näkemystä. Eräs merkittävimmistä aloista, jota pitäisi tutkia, olisi väestöpulma. Prof. Pauling on sitä mieltä, että tiedemiehiä »rauhan palvelukseen» olisi halukkaita ja että tutkimus rauhan puolesta olisi houkuttelevaa. Mutta kykeneekö tiede objektiivisuuteen, s.o. vapautumaan kansallisista ja ideologisista ennakkoluuloista? Ehkä fysiikan lait ovat yleispäteviä, mutta genetiikka saattaa olla jo toinen juttu puhumattakaan esim. valtiotieteistä.

Herätetty ajatus on kuitenkin vastaväitteistä huolimatta pohdiskelun arvoinen. Sen toteuttaminen avaisi tieteelle aivan uusia mahdollisuuksia. Sitäpaitsi ovat nykyisin johtavat poliitikot tuomareina omassa asiasaan. Se tila ei ainakaan johda tuloksiin, koska poliitikot joko luovat ennakkoluuloja tai toimivat edeltäjiensä kehittämien joukkomielipiteiden toteuttajina ja niiden varassa. Kansainvälistä omaatuntoa tarvitaan — — — mutta voiko tiede olla sitä muuta kuin itselleen? Tyydyn tässä vain kysymykseen, vastausta saavat muut etsiä. Ilmeistä kuitenkin on, ettei järjen ja humanisuuden ääntä ole vielä tykkänään vaiennettu. Toivoa vielä on, vaikkapa vain »pieni vakkanen».

Arvo Salo

Ei ole suinkaan uusi havainto, että perinteellinen kristinuskomme on menettämässä otettaan länsimaisesta ihmisestä. Luopuminen siitä ainakin *de facto* on tavallista; amerikkalaismallinen toiminnallisuus, joka lohduttaa eräitä, paljastuu helposti pinnalliseksi; yleinen maallistuminen on helposti todettavissa. Rohkeimmat havainnoitsijat kirkkojenkin piirissä ovat jo esittäneet ajatuksen, että kenties olemme menossa suorastaan kohti uskonnotonta maailmaa.

On luonnollista, että uskottomuus on kristityn havainnoitsijan mielestä ainoa vaihtoehto silloin, kun kristinusko syrjäytyy. Häneltä on jäänyt tällöin huomaamatta, että paljon yleisemmin ja myöskin yhtä suurella hartaudella kuin kolmiyhteistä jumalaansa länsimainen ihminen on palvonut jo ainakin sadan vuoden ajan erästä toista jumalaa: isänmaataan. Tämän havainnon on tehnyt ainakin *Arnold J. Toynbee*, joka suomalaisillekin tutussa teoksessaan «Historia uudessa valossa» lakonisesti toteaa, että «isänmaallisuus on sangen yleisesti tullut länsimaiden uskonnoksi kristinuskon sijaan».

Yksijumalaisuuden kehittymistä monijumalaisuuden tilalle pidetään merkittävänä saavutuksena sivistyksen historiassa; vanhoja juutalaisia, joiden Jahve pystyi voittamaan kaikki kilpailijansa, pidetään merkittävänä sivistyskansana juuri monoteismin luomisen ansiosta. Kristittyjen Jumalaksi jalostuneena Jahve sittemmin pystyi valloittamaan koko kulttuuripiirimme ja seuraamaan sen ekspansiota kaikkialle maailmaan, niin että tietyssä vaiheessa kaikkien länsimaisten kansojen voitiin sanoa uskovan yhteen Jumalaan: oltiin lähellä todellista monoteismia. Olisi houkuttelevaa pitää «uskonnotonta maailmaa» seuraavana vaiheena suoraviivaisen ja myönteisen kehityksen tiellä, mutta todellisuus ei valitettavasti ole ollut myönteinen: jumaliksi kohonneita isänmaita ja kansallisuuksia on epäluku, ja käyttäytymisessään ja vaatimuksissaan ne usein näyttävät olevan vanhojen barbaarijumalien kaltaisia. Ihmiskunta on kallistanut korvansa kansallisuusaatteiden profeetoille, kääntynyt tieltään ja palannut uuteen polyteismiin. Ilmiö on rinnakkainen sille hajaantumiselle, joka esiintyy tullimuureina ja viisumipakkoina ja niin ikään merkitsee selvää taantumista.

Eurooppalainen kulttuuripiirimme oli yhtenäisimmillään keskiajalla, jolloin voimakkaita yhdyssiteitä olivat katolinen kirkko, latina yhteisenä sivistyskielenä, kansainvälinen aatelisto ja ammattikuntalaitos jne. Senjälkeinen hajaantuminen on ollut sekä uskonnollista että valtiollista laadultaan, ja näissä prosesseissa on helppo havaita rinnakkaisuutta. Kansallisvaltioiden synty johti väistämättömästi paavin ja katolisen kirkon vallan heikkenemiseen; kompromisseihin tähtäävät 1400-luvun pitkät kirkolliskokoukset epäonnistuivat paavien omaksuman jyrkän asenteen vuoksi; ns. uskonpuhdistus viimein satoi kaksi hajaantumisprosessia entistä tiukemmin yhteen keksiessään paavien maallisen vallan vastapainoksi antaa kirkollista valtaa maallisille ruhtinaille.

Hajaantumisen tuloksena olivat veriset uskonsodat, jotka jatkuivat 1600-luvun puoliväliin. 1700-luku, valistuksen vuosisata, jota muuan tutkija on ilmeisen aiheellisesti nimittänyt «ainoaksi sivistyneeksi vuosisadaksi», merkitsi välivaihetta: sodat olivat «kuninkaiden urheilua», niillä ei ollut uskonsodan luonnetta eivätkä ne olleet niin verisiä kuin aikaisemmat ja erityisesti myöhemmät uskonsodat, jotka voidaan nähdä seurauksena uusien kansallisuususkontojen synnystä.

Viimeksi mainittu kehitys kytkeytyy siihen yleiseen taantumukseen, joka Euroopassa seurasi Ranskan vallankumousta. Tämä taantumus marssi koko ajan kansallisten lippujen alla, ja samanaikaisesti tapahtunut edistys teollisuuden, kansainvälisen kaupan ja sotataidon alalla antoi ennen arvaamattomia voimavaroja sen käyttöön. Kansallisuus ja isänmaa kohosivat palvonnan kohteiksi, ne ylevöitettiin pyhiksi ja loukkaamattomiksi virallisessa ja epävirallisessa propagandassa; edellisen tarvetta lisäsivät suuresti valtiollisen elämän kehittyminen kohti demokratiaa ja yleisen asevelvollisuuden käytäntöönotto, joiden vuoksi isänmaallisuus ja maanpuolustushenki oli saatava istutetuksi suuriin joukkoihin. Uuden uskonnon profeetat osuivat oikeaan siinä, että tämä onnistuu parhaiten lähestymällä ihmisessä niitä alueita, joissa asuu uskonnollinen vietti: käsitteet verhottiin mystiikalla, niistä tehtiin tabuja ja niiden palvonnasta pyhä velvollisuus.

Ei ole ihmettelemistä siinä, että uudet jumalat vanhojen tapaan vaativat verisiä uhreja. Harhaoppisten käsittely on saanut noitavainojen luonteen; on luotu uudet pyhimykset, joita ei saa häväistä; ja sotaa käyviä asevelvollisuusarmeijoja on kaikkialla innostettu käymään *pyhää sotaa*. Se tuttu paradoksi, että taistelevat osapuolet sodassa siunaavat kiväärinsä samojen kaavojen mukaan ja rukoilevat voittoa omille aseille samalta jumalalta, ratkeaa kun huomataan, että kysymyksessä ovat eri uskonnot ja omat kansalliset jumalat, joukko pikku jumalia. Se usko, jonka puolesta taistelua sanotaan käytävän, on ensi sijassa uskoa omaan isänmaahan, ja se on juuri niin perusteltua kuin yleensä uskon asiat, mutta varmasti autuaaksitekevää; itserakas ja sellaisena helposti kansaan menevä oppi valitusta kansasta ja luvatussa maasta osoittaa, että valinnan tehnyt jumala on rajan toisella puolella ranskalainen, toisella saksalainen, mutta kummassakin tapauksessa mallikelpoisen isänmaallinen.

Isänmaa jumalana on siis ensi sijassa Mars, sodan jumala; rauhan aikainen jumalanpalvelus on vainajien ja sankarihautojen palvontaa sekä tehokasta sananjulistusta, propagandaa, jota lehdistö, koululaitos ja monissa maissa myös uudelle uskonnolle alistunut kirkko auliisti harjoittavat. Kiihkeät uskonvainot kuuluvat asiaan siellä, missä usko on suurin: Hitlerin Saksan juutalaiset saivat — luultavasti monin verroin pahempina — kokea hugenottien ja puritaanien kohtalon, ja ilmeisesti suuri osa näiden päivien pakolaisistakin, jotka onnistuvat läpäisemään rautaesiripun, tuntee itsensä uskon takia vainotuksi — ei ehkä oman uskonsa, mutta vainoojansa uskon.

Toynbee väittää, että uskonnollisuus on elävintä siellä, missä kirkolla on mahdollisimman vähän tekemistä valtion kanssa: elävintä roomalaiskatolisen kirkon piirissä, sitten protestanttisissa vapaakirkoissa, kun taas maallistuminen on ehtinyt pisimmälle protestanttisten valtiokirkkojen maissa. Tästä jaottelusta riippumatta voinee todeta, että virallisena valtionuskontona on lähes kaikkialla juuri isänmaallisuus ja että se eräissä maissa, esim. meillä, on solminut molemmille ainakin näennäisesti edullisen liiton vanhan uskonnon kanssa. Tästä johtuu mm. sellainen omituisuus, johon eräs meikäläinen kirjoittaja äskettäin kiinnitti huomiota: suomalainen rovasti juoksentelemassa kivääri kourassa reservin kertausharjoituksissa on näky, joka epäilemättä pöyristyttäisi katolista pateria, Englannin episkopaalisista papeista puhumattakaan. — Liiton tuloksena on sekauskonto: kristillisissä kirkkoissa palvellaan Jumalaa ja Isänmaata samaan hengenvetoon. «Isänmaallisuus» on suomalaisen uskonnollisuuden olennainen osa, ja niillekin, jotka eivät juuri välitä uskonnosta, isänmaa on «pyhä asia». Luulenpa, että meikäläisen kristikansan veisatessa virttä «*Se vanha vai-*

nooja, Kavala, kauhea, On kiivas, kiukkuinen, Ja julma hirmuinen», vain joka toinen ajattelee perkelettä — joka toinen ajattelee ryssää.

Varmaa on, että uskonnollissävyyinen isänmaanpalvonta ja sen mukanaan tuomat fanaattisuus, kritiikittömyys, näkemysten ahtaus ja kaikkinaisen pirstoutuneisuus tuottavat ihmiskunnalle vain onnettomuutta. Keskeisintä on jatkuva uskonsodan vaara. «Isänmaalliset sodat» ovat vieneet ihmiskunnan noidankehään: isänmaanpalvonta on aiheuttanut sotia, ja sodat taas kasvattaneet isänmaallisia tunteita, mikä pahinta sekä voittajissa että voitetuissa. Hajanaisuus merkitsee selvää taantumista ei vain keskiajasta vaan 1800-luvustakin, jolloin maailma oli jokseenkin yhtenäinen talousalue ja matkustaminen maasta toiseen suhteellisen vapaata. Sen seikan haitat, että maailmankauppa on tällä hetkellä etupäässä «kahden kauppaa», tunnustetaan yleisesti, mutta ollaan voimattomia sitä kehittämään. Pyrkimykset tulliliittoihin, yhteismarkkinoihin ja vapaakauppa-alueisiin ovat yleisen idean kannalta negatiivisia: ne eivät tähtää lopulliseen yhtenäisyyteen, vaan ovat puolustuksellisia toimenpiteitä; niiden tuloksena ei ole aitojen poistaminen vaa yhteinen aitaus. — Työväenliikekin on unohtanut alkuperäisen kansainvälisyytensä, pahimmin siellä, missä se on päässyt pisimmälle; kapitalismi sen enempää kuin kommunismikaan ei enää ole kansainvälistä vaan kansallista luonteeltaan; valtion vaikutusvallan talouselämässä kasvaessa lännessä ja kansallistunnon kohotessa idässä on todennäköisenä tuloksena kaikkialla joukko uskonkiihkoisia valtiokapitalistisia isänmaita.

Miesten puute todetaan yleisesti yhdeksi «vanhojen uskontojen» voimattomuuden syistä; se seikka siis, että isänmaallisuus uskontonakin viehättää myös nuoria, reippaita ja toiminnallisia miehiä, lupaa pahaa. Myös ne valtiot, joissa tämän uskonnon kehitystä on syytä suurimmalla huolella seurata, ovat suurvaltoina suhteellisen nuoria ja vastaheränneen uskonkiihkoisia. «Epäamerikkalaisuus» on pahin syytös USA:ssa, ja Neuvostoliitossa «hyvä kommunisti» on tällä hetkellä ennen muuta hyvä Neuvostoisänmaan ystävä: noitavainot ovat edelleenkin ajankohdaisia molemmissa maissa. Paljon myönteisempi ei tilanne ole vanhoissa suurvalloissa, eikä liene mitään syytä uskoa, että pienetkään olisivat suuria parempia. Viime aikoina on erityisesti Ranska antanut aihetta levottomuuteen: kansallishenki on korkealla ja armeijan vaikutusvalta kasvaa: siis sama suunta, josta ilmeisesti on kysymys sekä USA:ssa että Neuvostoliitossa.

Siitä, miten alkeellisella tasolla virallinen politiikka suhteissaan soitaan ja ihmisyyden ongelmiin on, kelpaa esimerkiksi välikohtaus Berliinin filmijuhlilta. Amerikkalaisen Stanley Kubrickin «Kunnian polut» jäi esittämättä ranskalaisten diplomaattien puututtua asioihin, koska elokuva heidän mielestään «loukkasi Ranskan kunniaa». Kubrickin elokuva on inhimillinen ja sodanvastainen, mutta ei missään tapauksessa Ranskan-vastainen: sen kärki kohdistuu itse asiassa juuri sellaiseen ymmärtämättömään kiihkoiluun, jota ranskalaiset kuin tilauksesta siten esittivät. Tilanteen nurinkurisuus kasvaa, jos on totta se saamani tieto, että elokuvan pohjana oleva novelli perustuu tositapaukseen USAn armeijasta toisen maailmansodan aikana ja että elokuvan amerikkalaiset valmistajat kotiyleisönsä pelossa sijoittivat filmin tapahtumat ensimmäiseen maailmansotaan ja Ranskaan. Kansallisuutta kunnioitetaan ja kansaa pelätään: vaarallista.

On sanottu, että kreikkalaiset tuhoutuivat, koska eivät kyenneet luomaan kaupunkivaltiota suurempaa kokonaisuutta. Länsimaat ovat tällä hetkellä vastaavalla kynnyksellä: ne ovat pysähtyneet kansallisvaltion asteelle ja uudet valtiot ja valtiomiehet Hruschtshevistä ja Nasserista alkaen taistelevat niitä vastaan niiden omin ase-in, so. kansallista intoa

hyväkseen käyttämällä. Ne pyrkimykset, joita on tehty kansallisvaltioita suuremman kokonaisuuden aikaansaamiseksi Kansainliiton ja YK:n puitteissa, eivät valitettavasti ole antaneet kovin paljon toivoa: YK:n idea ei toistaiseksi ole kyllin kansaanmenevä voidakseen muodostua uskonnoksi, eikä YK:llä ole armeijaa, kun sen sijaan US:alla ja Neuvostoliitolla on. Militarismi merkitsee itsemurhaa, opettaa Toynbee, mutta tänään se on laiha lohdutus, sillä itsensä surmatessaan nykyaikaisella suurvallalla on erittäin suuri mahdollisuus surmata saman tien kaikki muutkin.

Suomesta ei varmaan ole vaaraa maailmanrauhalle, mutta meikäläiseenkin käsitykseen isänmaallisuudesta liittyy paljon sitä samaa seestymättömyyttä ja sameutta, joka on leimaa-antavana maamme oloille kokonaisuudessaan tällä kymmenluvulla ja joka maailmanrauhan asemesta voi olla vaarana meille itsellemme. Meidän isänmaallisuutemme ei tosin ole ollut uhkana naapureillemme, mutta sen sijaan se on pitkään ollut sisäinen kitkatekijä ja haitannut sopua yhteiskunta- ja kieliryhmien välillä. Sekauskontomme on epäilemättä sekä huonoa uskontoa että huonoa isänmaallisuutta: se on samaa klisheemäisyyttä, mikä saanelee kadunmiehen asenteen Kekkoseen presidenttinä, Neuvostoliittoon naapurina ja Ruotsiin maaotteluvastustajana. Se on seisovaa vettä.

Samean veden saaminen selkeäksi on tehtävä, joka kuuluu kulttuuripolitiikallamme, niille jotka ovat vastuussa yleisestä mielipiteestä ja koulukasvatuksesta. Nykyinen tilanne on velttua Kaptahin «varmuus on paras»-oppia: varmintä on olla loukkaamatta kirkkoa ja hyvä on antaa puolustuslaitoksellekin hiukan määrärahoja. Asenne ei ole muuta kuin muunnos vanhan kiihkouskovaisen militaristin Oliver Cromwellin opista «Luottakaa Jumalaan ja pitäkää ruutinne kuivana». Selvää on, ettei näin omituinen logiikka tyydytä nykyajan ihmistä: tuloksena on pinnallisuus ja välinpitämättömyys.

On sen vuoksi lähdeittävä alkeista, otettava esille vanha puhekilpailuteema, «Mitä isänmaaa meiltä vaatii?», ja vastattava siihen, ettei se suinkaan vaadi meitä olemaan hyviä suomalaisia (johon aina liittyy, että ruotsalaiset, venäläiset ja bushmannit ovat meitä huonompia), vaan hyviä ihmisiä, jotka ennen muuta suhtautuvat asiallisesti kaikkiin muihin ihmisiin. Kristinuskon piirissä taas on päästävä eroon vanhatestamentillisesta kansallishengestä, valitun kansan ja luvatus maan kummityksesta, ja omaksuttava vihdoin sosiaalinen, humaani ja kansainvälinen uusitamentillisuus. En tiedä, olisiko mitään syytä sanoa tätä asennetta isänmaallisuudeksi, mutta olen varma, että se olisi isänmaankin edun mukainen.

On valitettavaa, jos ainoa tie lähemmäs yhteistä valtakuntaa ja yhteistä uskontoa maapallollamme on muiden maiden valloittaminen ja toisinajattelevien käännäyttäminen. Mutta sen ei tarvitse olla ainoa. Käännytysinto on vanhentunut ja tuhoisaa — tänään tuhoisampaa kuin milloinkaan ennen. Ainoa tie eteenpäin on siinä, että kukin tahollaan unohtaa omat pikku jumalansa ja saapuu sitten neuvottelemaan siitä, mitä kansallisissa uskonnoissa kenties on yhteistä yleismaailmallisen uskonpuhdistuksen pohjaksi.

SAKSALAISUUS JALKAPALLOKENTÄLLÄ

Saksalaisuus ei ole kuollut. Nimittäin se puoli saksalaisuutta, joka tuli julki Hitlerin sanoissa: »Saksa antautuu vasta viittätoista yli kahdentoista.« Sokean ja vimmatun taistelun saksalaisuus. Kohtaamme sen ällistyttävällä tavalla kirjoituksessa, jonka on laatinut eräs Saksan jalkapallojoukkueen jäsen — kirjoituksessa, joka kuvaa skandaalimaiseksi muodostunutta Ruotsin—Saksan ottelua Gööteporissa. Annamme otteiden (QUICK n:o 41 1958) puhua.

On syntynyt tilanne, jossa peli on tasan 1:1, mutta erotuomari on ajanut yhden saksalaisen kentältä raa'an pelin vuoksi. »Kymmenen saksalaista... Me tiedämme tarkalleen, mitä me tahdomme. Luonnollisesti meidän täytyy nyt ensi sijassa puolustautua, mutta sen lisäksi... hyökätä. Hyökätä hinnalla millä hyvänsä! Me emme halua vain puolustaa nahkaamme, vaan voittaa...»

»Jäljellä on vielä noin kuusitoista minuuttia. Jos tulokseksi jää ratkaisematon 1:1, meidän täytyy kymmenellä miehellä kestää jatkoaika 2 kertaa 15 minuuttia. Eikä vain kestää. Meidän täytyy voittaa!«

»Hämmästelän itseäni. Vieläkään ei ilmene mitään väsymysilmiöitä... Vastuu, jonka muiden tavoin tunnen harteillani, antaa arvaamattomia voimia.»

Sitten »lyö kohtalo«, kuten kirjoittaja sanoo: hän saa vamman jalkaansa ja ruotsalaiset johtomaalin, peli on 2:1.

»Tiedämme paremmin kuin kaikki muut, että arpa on heitetty, että pohjaltaan on jokseenkin mieletöntä jatkaa enää taistelua.» »Emmekä kuitenkaan luovu vielä taistelusta. Tahdomme myydä nahkamme niin kalliisti kuin mahdollista. Viimeiseen hetkeen asti heidän pitää vavista voittonsa edestä.»

ROHDOT JA RIMPSUT NURKKAAN

Ritva Laatto

Sanotaan, että sanomalehdet ovat täynnä pelkkää roskaa. Ei ole totta. Juuri äsken juodessani jäähtynyttä aamukahvia ja syödessäni makkaravoileipää sain nousta hakemaan pitkät sakset ja napata talteen sivun 17 alanurkasta kolmisen senttiä »ikuisista totuutta«.

Runoilijan pitäisi antaa kuva elämästä kaikessa sen täyteläisyydessä ja voimakkuudessa. Siten hän voisi auttaa ihmisiä..., hän voi auttaa heitä elämään tänä meidän aikanamme.

Tällä kertaa on yhdentekevää, kuka näin on lausunut. Niin paljon kannattaa kuitenkin mainita, että sen on tehnyt eräs kuuluisa runoilija. Tarkemmin tuskin saattaa määritellä taiteilijan tehtävää. Yksinkertaisemmin ja tyhjentävämmin.

Nyt on tietysti myös temperamenttikysymys, mitä sanoja tässä yhteydessä käytetään. Shakespeare antaa Hamletin puhua näyttelijöille asiallisesti, melkein neutraalisti; teatterin tarkoitus on pitää ikäänkuin kuvastinta luonnolle ja näyttää aikakaudelle sen muoto ja sisältö.

Paljon on ollut ja on myös vihaisia nuoria ja vihaisia vanhoja miehiä, jotka tahtovat heiluttaa ruoskaa ja maalata maailmanloppua tai vaanrannalle. He valitsevat taas oman kielensä; ihmiset on saatava tajuamaan omaa aikaansa, heidät on pakoitettava näkemään «totuus», olkoon se miten epämiellyttävä hyvänsä, — se on taiteen tehtävä.

No, asiahan on oikeastaan sama. Silti kolmas ilmaisutapa on lähes raivostuttava, kaksi ensimmäistä ihastuttavia. Miksi? Parasta lienee vastata kiertämällä.

Eräs viisas teatterimies palaa usein draamallisuudesta puhuessaan samaan teemaan. Näytelmä on kirjoitettava ja esitettävä niin, että yleisö arvaa tärkeimmät tapahtumat hieman edeltäkäsin. Näennäisesti siis suorastaan vallankumouksellinen ajatus. Sanotaanhan, että juonen on oltava jännittävä, että lopun yllätysratkaisu on taattu keino. Mutta mahtaako sittenkään olla? Jos ihminen ponnistelee pari tuntia tajutakseen uuden elämänkuvan, ei hän kovin ihastu, kun tämä uusi järjestys tai ainakin hänen käsityksensä siitä kopautetaan lopuksi rikki. Emme me turhaan ole mieltyneet antiikin kohtalontragediaan. Emme turhaan myöskään vaadi modernilta näytelmältä psykologista perustelua. Ei ole lainkaan ikävyyttä katsella klassillisen kaavan mukaan rakennettua komediaa, vaikka juonen arvaakin edeltäkäsin. Ja väistämättömyyden tuntu saa meidät kyllä hyväksymään sankarinkin tuhon. Todellisuuden tapahtumat saattavat tuntua joskus tarkoituksettomilta, elämässä on vaikeaa aina nähdä järjestystä, juuri siksi vaadimme näitä ominaisuuksia taiteelta. Sen on oltava loogillista kuvatessaan tarkoituksettomuuttakin. Käsité taiteellinen epäjärjestys on täydellinen paradoksi ja runo, joka ei tarkoita mitään, ei ole mikään runo.

Miksi nyt sitten on raivostuttavaa sanoa, että ihmiset on pakoitettava näkemään «totuus»? Paitsi että kaikkalainen ruoskamenttaliteetti on jo sinänsä epäsympaattista, — olkoon vaikka miten hyvän aatteen merkeissä —, se on lisäksi taiteen yhteydessä erikoisen typerääkin. Kalanmaksäöljy voi tepsii, vaikka pakoitamme lapset nielemään sitä pitelemällä heitä nenästä, — mikäli he eivät kiihtyneenä moisesta kohtelusta oksenna sitä pellolle. Mutta taidetta on paha mennä tyrkyttämään lusiakalla ja se on vielä helpompaa sylkäistä ulos, jos maku on paha. Se ei näet onneksi vaikuta meihin kuin omaksumalla.

Taiteilijan ilmaisutapa olkoon väkevä, hänen elämänkäsityksensä miten karvas tai autuas hyvänsä. «Totuuksia» on yhtä paljon kuin niiden näkijöitä. Kyllä maailmaan mahtuu. Mutta kun puhumme taiteesta, puhukaamme siitä iloisesti, asiallisesti, lämmittävästi. Runous on yhtä vähän lääketta aliravitsemukseen kuin se on pitsikolttu, jolla kannattaa pröystäillä naapureille. Tosin sitä ahkerasti käytetään nimenomaan tähän jälkimmäiseen tarkoitukseen. Seuraukset ovatkin sitten nopeat ja vaaralliset. Monet ihmiset näet pitävät hepeniä turhuutena ja ylellisyytenä.

Jospa voisimme vihdoinkin heittää rohdot ja rimpsut nurkkaan ja oppia puhumaan taiteesta niinkuin se olisi villapaita tai sadetakki! Kun siitä näköjään voi niinkin puhua. Jopa aamulehdessä, sivun 17 alanurkassa.

Työttömät kouluun

Suhteellisen huolettomuuden vaiheesta olemme siirtyneet ahdistuksen vuosiin. Työttömyys ei hellitä otettaan suomalaisesta yhteiskunnasta aivan pian, muu on hurskasta luulottelua. Maailmassa tapahtuu kyllä yllätyksiä, tavaroiden vienti saattaa vilkastua pulmiamme olennaisella tavalla helpottavassa määrässä, mutta kehitys voi yhtä hyvin kulkea meille epäedulliseen suuntaan. Missään tapauksessa ei sovi luottaa ihmeisiin. Joka tapauksessa meitä odottaa suurten ikäluokkien tulva työmarkkinoille. Väestöliiton laskelmien mukaan Suomessa tarvitaan yli kymmenen vuoden aikana noin 50.000 uutta työpaikkaa vuosittain.

Eikä työttömyys ole odottanut sodan jälkeen syntyneitä. Se on rientänyt heidän edellään kertomaan yhteiskuntamme rakenteen nopeasta muuttumisesta. Maataloudessa ja metsätoissa tarvitaan yhä vähemmän väkeä, jota teollisuus ei kykene ottamaan vastaan. Maaseudun köyhälistöä emme voi siirtää kaupunkien proletariaatiksi, emme voi vaikka haluaisimme — emmekä halua. Näin siitä yksinkertaisesta syystä, että teollisuus ei enää tarvitse proletaareja. Kone tekee parhaiten kaiken yksinkertaisen työn.

Suurten ikäluokkien rynnäköön meidän on siis lisättävä ne vaikeudet, joita on totuttu nimitämään rakenteelliseksi työttömyydeksi.

Pystymmekö lähivuosina luomaan vaaditun määrän uusia työtilaisuuksia?

Emme pysty.

Tämä on sanottava eri rivillä ja lieventelemättä, sillä muu olisi karkuruutta. Emme mitenkään pääse miettimästä niitä ongelmia, jotka seuraavat tästä ahdistavasta näkymästä. Emme voi pitää nykyisiä vaikeuksia poikkeustilana, jonka jälkeen seuraisi parempi aika. Emme voi lykätä yhtäkään tehtävää sillä verukkeella, että elämämme helpottuu myöhemmin.

Kuitenkin työttömyys on nykyinen suuri ongelmamme. Jokaisen poliitikon ja jokaisen kansalaisen on ajateltava sitä ennen yhteiskunnan muita ongelmia. Meidän on punnittava kaikkia yhteisiä yrityksiämme myös työllisyyden kannalta.

Toisaalta emme saa pitää näitä yhteiskunnan kasvuvaivoja pelkästään taloudellisena pulmana, erillisenä sairautena. Meidän on pyrittävä näkemään yhteiskunta kokonaisuutena. Tällä en tarkoita, että meidät liittää yhteen vain suuri tehdas ja että tuo tehdas olisi tajuttava kaikessa suuruudessaan. Tarkoitin että ihmisen kaikilla tarpeilla on yhteiskunnallinen puolensa ja että yksilön yksityisimpienkin toiveiden tyydyttäminen on jossakin määrin poliittinen ongelma. Yhtäkään niistä emme voi lykätä parempaan aikaan vahingoittamatta kokonaisuutta. Taloudellinen ahdistus ei oikeuta materialistisintakaan poliitikkoa unohtamaan näköjään epätaloudellisia elämän aloja. Emme elä pelkästään leivästä, tuo väite ei ole vähääkään vertauskuvallinen. Emme elä edes ensi sijassa leivästä.

Tämä pätee yhtä hyvin yhteis-

kunnan kuin yksilön kohdalla. Siirrymme kulttuurin kehityksessä kauteen, jossa kansalaisten enemmistö ei enää saa elatustaan maataloudesta tai teollisuudesta. He tarjoavat toisilleen palveluksia, joiden kysynnällä ei ole minkäänlaista rajaa.

Politiikan perusongelmana tulee olemaan ja on jo nyt kysynnän luominen. Poliitikon ja kansalaisen on pidettävä mielessään ihmisen tarpeiden koko asteikko. Toiveikas katseensa hänen on kiinnitettävä juuri niihin tarpeisiin, joita sanotaan taloustieteessä joustaviksi ja joiden kohdalla ei toisin sanoen voida puhua nopeasta kylästyimisestä. Veden nauttimisella, niin elintärkeää kuin se onkin, on hyvin ahtaat rajansa, emmekä voi ratkaista vain liikatuotannon aiheuttamaa pulmaa syömällä yhä enemmän voita. Sen sijaan ei esimerkiksi vaatteen kulutuksella ole mitään biologisesti määriteltävää rajaa. Tiedämmehän, että vauraimmat tavaratalot saavat kiittää suuruudestaan niin epämääräistä käsitettä kuin «ikuinen naisellisuus». Miehet voivat puolestaan helpottaa tehtailijoiden vaikeuksia vaihtamalla vaimon lisäksi vaikkapa autoa yhä useammin.

Mutta onko meidän luotava pelkästään tuonlaatuista, aineellisten tavaroiden kysyntää? Poliitikolle tämä voi olla yllättävä kysymys, mutta silti se on poliittinen peruskysymys. Sen asettamisesta alkaa kulttuuripolitiikka. Kulttuuripoliittinen asennoituminen tulee ratkaisemaan yhä useamman kansalaisen suhteen puolueisiin. Esimerkiksi Belgian viime vaaleissa katoliset yksityiskoulut onnistuivat tekemään vaatimuksistaan vaalitaistelua hallinneen kiistakapulan.

*

Nämä mietteet aiheutti pieni uutinen syyskuun lopulla. Siinä kerrottiin, että valtioneuvosto oli hylännyt 21 kunnan anomukset «saada perustaa alueelleen kansakouluun kuuluvan keskikoulun».

Hylkäämisen perusteluja ei ilmoitettu, vain kuntien nimet.

Onko kunnalliset keskikoulut tuomittu epäonnistuneeksi kokeiluksi? Vai onko syynä pelkkä «vaikea aika»?

Kunnallisilla keskikouluilla on useita miellyttäviä piirteitä. Niihin valitaan kansakouluista lahjakaimmat oppilaat, joille opetus annetaan ilmaiseksi. Varsinkin syrjäisillä seuduilla ne lieventävät yhteiskuntamme kenties suurinta sosiaalista vääryyttä, mielivaltaista eli kyvyistä jokseenkin riippumatonta jakoa kouluja käyneisiin ja käymättömiin. Lahjakkaan nuoren taloudellisesti turvattu oikeus kehittää itseään kykyjensä äärimmäisille rajoille asti on kai tärkeämpi asia kuin eräät sangen abstraktisiksi jäävät vapaudet? Mitään kustannuksia ei tässä sovi pitää liian kalliina.

Sitä paitsi, tulevatko koululaiset yhteiskunnalle suhteettoman kalliiksi? Yksi työtön aiheuttanee kuukaudessa noin 100.000 mk:n kustannukset työllistäjälle. Tuolla summalla yhteiskunta kouluttaa vuoden kahta nuorukaista. Kansalaisten valistaminen tulee selvästi halvemmaksi kuin heidän masentamisensa väliaikaisilla työmailla. Muitakaan yleisen sivistystason kohoamisesta seuraavia etuja ei pidä halveksia.

Oppivelvollisuuden pidentämisen vuodella helpottaisi olennaisesti painetta työmarkkinoilla. Pelkästään numerollisesti ajatellen se poistaisi koko nykyisen työttömyyden. Käytännössä asiat ovat tietenkin toisin. Silti opetusministeriön mahdollisuudet työttömyyden torjunnassa eivät ole yhtään vähäisemmät kuin toistenkaan hallinnon haarojen. Mutta onko sille myönnetty työllisyysvaroja? Lisäksi on huomattava uusien koulujen merkitys rakennusteollisuudelle.

Toinen sosiaalisessa mielessä myönteinen keino olisi yleinen siirtyminen lyhyempään työviikkoon, joka lisäisi laajojen kansankerrosten kulutusmahdollisuuksia.

Vapaa-ajan lisäämiseen liittyy kuitenkin merkittäviä kulttuuripoliittisia ongelmia. Sen oikeaan käyttöön on valmistettava riittävät mahdollisuudet.

Pääomia osoitetaan tässä tilanteessa työttömyyttä nopeasti lieventäviin yrityksiin. Samalla olisi kuitenkin ajateltava myös hieman etäisempää tulevaisuutta. Silloin kiintyy huomio ensi sijassa tieteseen, tutkimus- ja kokeilutyöhön. Kehittyvä teollisuus tarvitsee tuekseen myös ammattitaitoista työväkeä, jota sille ei nykyisinkään kouluteta riittävästi. Ja koko pulman ratkaisemiseksi on ennen kaikkea kasvatettava valistunut kansa, joka seuraa päättävästi mukana maailman kehityksessä. Demokratiassa eivät hallitsijat selviydy ongelmistaan ilman hallitujen aktiivista myötävaikutusta.

Ceterum censeo: mikään ei kannata niin hyvin kuin kulttuurityön syventämiseksi ja laajentamiseksi suoritettut investoinnit. Aivojen taso ja määrä ratkaisee tuloksen kansakuntien kilpailussa.

Jouko Tyyri

Niinsanottu Suomen kansan linja

Tiedämme suurin piirtein, mitä merkitsee ilmaisu 'Paasikiven linja'. Viime aikoina on alettu puhua myös 'Suomen kansan linjasta'. Herää kysymys: Onko sellainen 'linja' muutakin kuin pelkkä demagoginen puheenparsi — ja jos on, lankeaako se yhteen niinsanotun Paasikiven—Kekkonen linjan kanssa?

Kysymys on niin valtava, ettei ole toivoakaan antaa siihen tyhjentävää vastausta. Mutta *jotakin* siihen voidaan vastata. Käytämme hyväksi kahta erinomaista artikkelia, jotka sitä sivuavat.

Viime vuonna käsitteli tri *Martti Siirala* VARTIJA-lehdessä eräässä artikkelissa mm. Suomen ulkopoliitiikan perustoja. En ole koskaan ennen lukenut mitään vastaavaa. Kun oli päässyt parin nälkävuoden pituisen artikkelin

loppuun, tunsin saaneensa todella uusia, merkittäviä oivalluksia.

Miltä näyttää

Ulkopolitiikkamme psykiatrin kannalta?

Kirjoitusta ei kannata tässä laajemmin referoida. Esitämme siitä vain erään merkittävän ajatuksen, joka sivuaa kysymystä 'Suomen kansan linjasta'.

Tri Siiralan käsitys on, mikäli hänet oikein ymmärrämme, että niinsanotun virallisen ulkopoliitiikan täytyy olla juurtunut kansan oikeus- ja moraalitajuun, kansan 'persoonallisuuteen'. Kansan tulee virallisillakin teillään pysyä uskollisena itselleen. Ristiriita poliittisen johdon toimenpiteiden ja kansan yleisen arvotajun välillä on vaarallinen. Kuvannollisesti voidaan ehkä sanoa, että kansan persoonallisuus jakautuu silloin kahtia.

Tässä ollaan tekemisissä erittäin epämääräisten suureiden kanssa, joiden selvittäminen ko. artikkelissa on jäänyt vielä luonnosmaiselle asteelle. Voidaan väittää, että Adolf Hitlerin politiikka oli — ainakin 1930-luvulla — lujasti ankkuroitu Saksan kansan 'persoonallisuuteen'. Samaten kosketti venäläisvastainen propaganda viime sodan edellä ja aikana eräitä sisäisiä kieliä Suomen kansan sielussa. Mikä on tässä periaatteiden ristiaallokossa, jollainen Suomen historia on ollut vv. 1938—1958, 'pysyvää ja oikeata', sellaista, mikä vastaa sen 'todellista' moraalitajua? Mikä tässä elämänskeessä on ollut todella Suomen kansan linjaa? Eikö olisi parempi puhua vain kulloisestakin virallisesta ulkopoliitikasta?

Vaikka puhe Suomen kansan linjasta, sikäli kuin sillä tarkoitetaan kansan yleisen moraali- ja oikeustajun mukaista politiikkaa, jää epämääräiseksi, ei se mielestämme ole perätöntä puhetta. Niinpä näyttää siltä, ettei YK:n valtuuskuntamme kannanotto Unkarin asian ollessa esillä vas-

tannut kansan yleistä arvotajua. Me suomalaiset emme käsitä Paasikiven linjaa tällä tavalla mielipiteen vapautemme rajoitukseksi.

Tri Siiralan artikkeli ei ole suuntautunut ulkopoliittikkamme nykyistä suuntausta vastaan. Päinvastoin: siinä hahmotellaan niin sanoaksemme kansakuntien mielen terveyden nimissä tie pois nykyisestä psykopaattisesta maailmantilanteesta, jossa kommunistinen ja kapitalistinen leiri epäilevät ja vihaavat toisiaan kuin ruttoa. Suomen ja Neuvostoliiton suhde, mikäli se on todella

Ystävyys- ja avunantosuhde eikä alistussuhde,

voi olla ensimmäisiä pieniä polkuja uuteen terveempään maailmantilanteeseen.

Jos siirrämme nykyisen maailmantilanteen yksilöiden maailmaan, on kuva — vähääkään liioittelematta — seuraava: kaksi miestä, paljastetut puukot käsissään, kyttää toisiaan herkeämättä ja epäluuloisesti, valmiina vähäisenkin hyökkäykseksi tulkittavan liikkeen todettuaan iskemään toista. Jos tämä tilanne, joka jatkuu vuodesta vuoteen, kohta jo vuosikymmenestä toiseen, ei ole psykopaattinen, niin ei mikään. Siitä täytyy löytyä tie inhimillisesti normaaliin yhteiselämään. Eikä Suomen ja Neuvostoliiton tasa-arvoisen yhteiselämä, jos se käsitetään muuksi kuin fraasiksi, ole uuden tien suuntaviittana vailla pientä merkitystä.

Ja vaikuttaa siltä, että ulkopoliittikkamme virallinen johto käsittelee tämän Suomen ulkopoliittisen roolin, joka luullaksemme todella vastaa kansan yleisiä 'tuntoja', Suomen kansan linjaa.

Arvokasta lisävalaistusta osittain samoihin ongelmiin antaa prof. Jan Magnus Janssonin artikkeli Suomen idänpoliitikasta (NYA ARGUS 14, 1958). Kysymys Suomen ja Neuvostoliiton todellisista ja toivottavista suhteista on niin monisäikeinen, että sitä

voidaan lähestyä lukuisista näkökulmista. Tri Siiralan ja prof. Janssonin artikkelit, niin erilainen kuin kirjoittajien ote onkin, tarjoavat tosi keitaita ylen fraseologisessa ulkopoliittisessa keskustelussamme. (Kolmas keidas, tavallaan keskustelun lähtökohta, on Pekka Peitsen tunnettu kirjanen «Tässä sitä ollaan» vuodelta 1944.)

Lainaamme ensin prof. Janssonin artikkelista kohdan, joka näyttää olevan sopusoinnussa tri Siiralan edellä kuvatun ajatuksen kanssa. Siinäkin tavallaan hahmotellaan, joskin varovaisemmin, 'Suomen kansan linjaa':

«On heti vapauduttava erästä väärinkäsityksestä, jota avuliaat kynät mielellään käyttävät virallisen ulkopoliittikkamme puolustajia vastaan. Ei ole 'suomalaista ajattelua', että mielenpitemuodostus matelevalla tavalla sopeutuu neuvostovenäläisen ulkopoliittikan joka käänteeseen. Niinpä lehdistö pettäisi pedagogisen tehtävänsä, jos se ei käsittelee venäläisen ranskaisupoliittikan moniaita piirteitä Unkarissa. Neuvostoliitossa tiedetään, että me olemme demokraatteja, emme kommunisteja: eikä siellä vallitse varmasti mitään iluusiona siitä, miten ulkomaailma reagoi sellaisissa tapauksissa. Ei myöskään ole mikään seuraus niin sanoaksemme 'mielipiteenmuodostuksen Paasikivenlinjasta', että täällä täytyy ihailla Nasseria siitä syystä, että hänellä on takanaan Neuvostoliiton taktillinen tuki...

«Mutta kun on todettu tämä seikka, täytyy samalla sanoa, ettei se merkitse mitään yksiviivaista 'länneestä valo'-oppia. Tuomittaessa Unkarin tapahtumia pitää kohdun nimestä suhtautua samalla tavalla itäblokin ulkopuolella tapahtuviin väkivaltaisuuksiin ja julmuuksiin yrittämättä sielläkään löytää lieventäviä asianhaaroja, joita ei tunnusteta Neuvostoliiton toimenpiteiden kohdalla. Täytyy myös tarkoin seuloa sitä uutistulvaa, mikä virtaa länneestä käsin, ja ymmärtää, että se sisältää paljon epäpuhdasta ainesta... Eikä

meidän tarvitse kaihtaa ottamasta joskus kantaa kysymyksissä, jotka koskevat omia elintärkeitä etujamme... Niinpä Suomen etuihin kuuluu, ettei Norjan jäsenyys Atlantinliitossa merkitse sellaisten pysyvien tukikohtien perustamista, joissa on ulkomaisia joukkoja tai ohjusaseita. On myös *mahdollisesti sopusoinnussa* etujemme kanssa, että Keski-Euroopassa syntyy vyöhyke, josta sotilaallinen jännitys on tietystä mielessä laennut. Jos niin on laita, miksi sitä ei voitaisi sanoa?»

Katkelma antaa hyvän kuvan kirjoittajan asiallisesta ja ennakkoluulottomasta otteesta. Ainoa vastahuomautus voi olla se, että on jossakin määrin eri asia lähestyä näitä kysymyksiä kirjoittajana kuin poliitikkona, joka kenties tuntee enemmän asiaan vaikuttavia tosiasioita. Mutta toisaalta: mikäli halutaan puhua 'Suomen kansan linjasta' eikä vain yksityisten politiikkojen linjasta, on välttämätöntä, että vastuuntuntoiset kirjoittajat purkavasta asiasta ajatuksiaan ja tuntojaan. He pysyvät ehkä toisinaan paremmin kuin poliitikot ilmaisemaan, mitä 'kansan' mielessä todella liikkuu. Tai he voivat tieteellisen koulutuksensa ansiosta tuoda päivänpolitiikkaan sellaisia näkökohtia, joita käytännön poliitikolta puuttuu.

Emme voi kuvitella vaativampaa tehtävää kuin pienen kansan luotasaaminen psykopaattiseksi muutuneen maailman ristiaallokossa. Siinä vaaditaan kaikkien niiden voimien yhteisvaikutusta, joiden katsetta eivät sumenna piintyneet vihat ja ennakkoluulot.

Prof. Janssonin jatkoartikkeli seuraavassa NYA ARGUKSEN numerossa aiheesta

Suomen ulkopoliitiikka ja maanpuolustus

on realistisimpia asian arviointeja mitä käsiimme on sattunut.

Kirjoittaja huomauttaa aluksi mm., että sotaa ajatellaan ja pelätään meillä vähemmän kuin ehkä missään muualla Euroopan maassa. «Tämä on tavallaan miellyttävä piirre, joka antaa ilmapiirille maassamme erikoisen leimansa.»

Sellainen suhtautuminen sivuuttaa kuitenkin eräitä nykyisen maailman poliittisia ja sotilaallisia tosiasioita. Suomi julistaa haluavansa pysyä suurvaltojen konfliktien ulkopuolella, mutta se ei voi muuttaa sitä tosiseikkaa, että maamme sijaitsee vaarallisen liikellä erään suurvallan tärkeätä elinhermoa. «Nykyaikaisen kansainvälistyssodan strategiaan kuuluu, että hirvittävimmat aseet otetaan melko varmasti käyttöön kohta sodan alussa, 'massiivisessa' yrityksessä murskata vastustaja perusteellisesti yhdellä ainoalla iskulla. Mitä tämä merkitsee pikkuvaltion kohdalla, joka sijaitsee erään nykymaailman suurvallan rajoilla ja jonka ylitse sodan ensi hetkestä lähtien saattavat lentää sekä miehitetty lentokoneet että miehittämättömät ohjukset — sitä ei ole tarpeen tarkemmin kuvata.» Lisättäköön tähän: Libanonin—Jordanian kriisin aikana amerikkalaiset lensivät häikäilemättä puolueettoman Itävallan alueen yli. Meillä ei pidä olla illuusioita amerikkalaisesta sodanjohdosta: sekin ottaa huomioon ennen muuta voimatekijöitä, ei pelkkiä puolueettomuusjulistuksia.

Jos suomalainen ajattelee loppuun tämän strategisen tilanteen, hänkin alkaa jo hieman pelätä. Jos hän aikansa päättään raavittuaan ei työnnäkään käsiään takaisin taskuihinsa (tämä ei ole prof. Janssonin artikkelista!), hän alkaa määrätietoisesti rakentaa puolueettomuudelleen aseellista muuria. Lyhyesti: hän kehittää nykyaikaista puolustuslaitosta.

Sillä mahdollisen sodan sytyessä meillä näyttää olevan kaksi vaihtoehtoa (eversti Halstin mukaan, jonka käsitystä prof. Jansson pitää oikeaan osuvana):

(1) Joko maanpuolustuksemme perustuu pääasiassa omiin voimiin ja saamme venäläistä apua (ystävyyss- ja avunantosopimuksen pohjalla) vain tietyillä erikoisaloilla,

(2) tai sitten, mikäli puolustuslaitostamme ei ole kehitetty vastaamaan nykyaikaisen puolustusodan vaatimuksia, maanpuolustuksemme perustuu suurelta osalta vahvoihin venäläisvoimiin rajojemme sisäpuolella.

«Edut, jotka edellinen vaihtoehto meille tarjoaisi, ovat niin itsestään selviä, ettei niitä kannata tarkemmin selvittää.» Eräs etu on käsityksemme mukaan se, että jälkimmäisessä tapauksessa (jos maahamme on sijoitettu vahvoja venäläisvoimia) saisi mahdollinen 'ylilentäjä' tai 'kauttahyökkääjä'

helpommin tekosyyyn puolueettomuutemme rikkomiseen.

Prof. Janssonin selvään ja kirkkaaseen esitykseen haluaisimme lisätä vielä seuraavaa.

Näyttää siltä, ettei Suomessa ole vielä ajateltu loppuun ystävyys- ja avunantosopimuksen kaikkia seurauksia. Tämä ei ole ihme, sillä nämä seuraamukset kumoavat perusteellisesti syvään juurtuneen kuvan Suomesta 'länsimaisen kulttuurin etuvartijana itäistä barbariaa vastaan'. Nuo seuraamukset voidaan pelkistää lauseeksi, jonka pitäisi juurtua kaikkien suomalaisten tajuntaan, jotta turha epävarmuus asenteestamme häviäisi niin idässä kuin lännessä:

Suomi tulee päättäväisesti puolustamaan aluettaan yhdessä Neuvostoliiton kanssa kaikkia mahdollisia hyökkääjiä vastaan.

R. W.

Katsauksen seuraavassa numerossa tulee olemaan uusi osasto **Katsauksia neljännesvuoteen**. Näitä katsauksia suoritetaan kolmella lohkolla: **kulttuuritapahtumiin, suomalaiseen politiikkaan ja maailmanpolitiikkaan**. Ne pyrkivät antamaan kokoavia näkemyksiä kehityksestä neljännesvuoden aikana.

VASTAUSTA VANHALLE SNELLMANILLE

Vähää ennen kuolemaansa toi J. V. Snellman julki epäluulonsa uutta »luonnontieteellistä sivistystä» kohtaan. Mikäli maassamme elää vielä sellaisia »jälkeenjääneitä snellmanilaisia», jotka eivät tunnusta luonnontieteelliselle ajattelutavalle sille tosiasiallisesti kuuluvaa merkitystä, osoitamme heille prof. G. H. von Wrightin sanat äskettäin ilmestyneessä teoksessa »Logiikka, filosofia ja kieli»:

»Jos kysytään, mikä edellä mainituista neljästä »mahdista» — valtio, uskonto, taide vai tiede — syvimmin painaa leimansa nykyaikaiseen elämään, täytyy vastata: tiede. Me elämme mitä suurimmassa määrin »tieteellistä» aikakautta. Sen osoittavat jo ne muutokset ihmisen ulkonaisissa elämänoloissa, jotka sovellettu tiede, tekniikka, on tällä vuosisadalla saanut aikaan . . . Tässä ei ole tarvis tutkia kysymystä, onko tieteen herruus enemmän hyvästä vai pahasta. Jo pelkän tietoisuuden tästä herruudesta pitäisi kannustaa jokaista valveista ihmistä tutustumaan jossakin määrin siihen filosofiaan, joka elää niin sanoaksemme kasvotusten tieteen kanssa.

»Meidän päivinämme valitetaan humanistisen sivistyksen rappiotilaa. Kysymys on vakava. Mutta pateettisimmat valittajat unohtavat usein, ettei »humanismi» syvemässä mielessä ole enää mahdollinen ilman teknillis-luonnontieteellisen maailmankuvan ja sen filosofisen problematiikan perusteellista tuntemusta. Humanismi, joka pakenee eksaktia ajattelua, on kulttuuri-barbariaa.»

Kehoitamme Katsauksen tilaajia *jo ennen joulukii-reitä uudistamaan tilauksensa vuodelle 1959.* Tilauksen voi uudistaa joko soittamalla numeroon 62 49 78 tai pudottamalla mukana seuraavan tilauskortin postilaatikkoon tai asiamiehiltä, kirjakaupoista tai postista.